

RÉSUMÉS - ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ

Κ. ΤΣΑΝΤΣΑΝΟΓΛΟΥ - Γ. Μ. ΠΑΡΑΣΟΓΛΟΥ, *Δύο ενεπίγραφα χρυσά ελάσματα από τη Θεσσαλία.*

Σε έναν τάφο του τέλους του 4ου αι. π.Χ., που ανασκάφηκε από τον αρχαιολόγο κ. Αθ. Τζαφάλια στο χωριό Πετρόπορος των Τρικάλων (στη θέση της αρχαίας πόλης Πέλινα ή Πελιναίον), και επάνω στο στήθος της νεκρής, βρέθηκαν δύο μικρά ενεπίγραφα χρυσά ελάσματα σχήματος φύλλου κισσού. Και στα δύο ελάσματα είναι χαραγμένο το ίδιο κείμενο, με αρκετές όμως διαφορές, που οφείλονται σε απροσεξία ή/και τάση συντόμευσης εξαιτίας των μικρών διαστάσεων των φύλλων. Τα ελάσματα ανήκουν στα λεγόμενα «Ορφικά χρυσά φύλλα», μολονότι το κείμενό τους διαφέρει ουσιαστικά από το κείμενο των άλλων 16 γνωστών χρυσών φύλλων. Από τις δύο μεγάλες ομάδες (Α και Β), στις οποίες διέκρινε τα χρυσά φύλλα ο εκδότης και μελετητής τους G. Zuntz, τα δύο νέα φύλλα παρουσιάζουν περισσότερες ομοιότητες με την ομάδα Α, χωρίς όμως να είναι δυνατή η ένταξή τους σ' αυτήν. Το σημαντικότερο στοιχείο που προσφέρουν τα δύο νέα ελάσματα είναι η αδιαμφισβήτητη πλέον παρουσία του Διονύσου (που τεκμηριώνεται όχι μόνο με τη συμβολική μορφή του κισσόφυλλου, αλλά και ρητά με το όνομα Βάκχιος) ως καθαρτήριου και λυτρωτικού θεού στο κείμενό τους. Έτσι επιβεβαιώνεται ο συσχετισμός όλων των χρυσών φύλλων με τα Βακχικά μυστήρια, πράγμα που το είχε ήδη υποψιαστεί η έρευνα μετά τη δημοσίευση του χρυσού φύλλου του Ιππωνίου το 1974. Ένα δεύτερο ενδιαφέρον στοιχείο είναι η επανεμφάνιση της συμβολικής φράσης *ἔριφος εἰς γάλα* (α) *ἔπετον/-ες*, που ήταν γνωστή από δύο ελάσματα της ομάδας Α, στη μορφή *ταῦρος εἰς γάλα ἔθορες, αἶψα εἰς γάλα ἔθορες, κριὸς εἰς γάλα ἔπεσες*. Ο συσχετισμός των δύο νέων ζώων (ταῦρος και κριός) με τον Διόνυσο και μια ενδεχόμενη πίστη σε μυστική ταύτιση των βακχικών μυστών με τις ζωόμορφες υποστάσεις του θεού τους δεν πρέπει ίσως να αποκλειστεί.

D. A. CHRISTIDIS, «*Τὸν ξύοντα ἀντιξύειν*»: *bienfait en retour ou vengeance?*

Aux articles *ἀντιξύω* et *ξύω*, le LSJ⁹ interprète le proverbe *τὸν ξύοντα*

ἀντιζέειν comme une expression concernant le fait de rendre un bienfait ou un service. Toutefois, un examen attentif des passages —ou du moins de ceux que l'auteur a pu relever— dans lesquels les auteurs anciens et byzantins emploient ce proverbe conduit aux conclusions suivantes:

a) les témoignages de commentateurs, de paroemiographes et de lexicographes (avec pour seule exception Diogenianos) mentionnent un double emploi du proverbe: pour répondre à un bienfait par un autre bienfait ou à un préjudice par un autre préjudice;

b) les témoignages tirés de textes où le contexte aide à comprendre le proverbe montrent qu'il a essentiellement été employé pour exprimer la défense ou la vengeance, et très rarement (un seul témoignage chez Théodoros Prodromos) pour exprimer un bienfait en retour.

Γ. Μ. ΠΑΡΑΣΟΓΛΟΥ, *Δεκαεννέα πάπυροι από τη Βρετανική Βιβλιοθήκη.*

Σχολιασμένη έκδοση δεκαεννέα ιδιωτικών και δημόσιων εγγράφων από την παπυρική συλλογή της Βρετανικής Βιβλιοθήκης (στο Βρετανικό Μουσείο), που χρονολογούνται από τον 3ο αι. π.Χ. ως και τον 7ο αι. μ.Χ. Πρόκειται για ένα *ἐπίσταμα κουφισμού και σωματισμού*, οκτώ ιδιωτικές επιστολές, ένα έγγραφο αναφορικά με τη *δημοσίευσιν* μιας αγοράς σπιτιού, ένα συμβόλαιο αγοράς μισού σπιτιού, μία απόδειξη πληρωμής ναύλου, δύο αποδείξεις πληρωμής φόρων, τρεις αποδείξεις πληρωμής ενοικίου, ένα συμβόλαιο αγοραπωλησίας ενός όνου, και μια μίσθωση ενός αγροτεμαχίου με απόδειξη παραλαβής του ενοικίου (*μισθαποχή*).

Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ, *Ἀθησαύριστες Λέξεις πού πρέπει νά προστεθοῦν στό Ἑλληνοαγγλικό Λεξικό τῶν Liddel, Scott καί Jones (LSJ): Λεξικογραφικές Σημειώσεις γιά τὸ Λεξιλόγιο τῶν Σιβυλλιακῶν Χρησμῶν.*

Τὸ ἄρθρο ἔχει λεξικογραφικὸ χαρακτήρα. Στὴν εἰσαγωγὴ ὁ συγγρ. τονίζει τὴ σημασία τῶν Σιβυλλιακῶν Χρησμῶν ὡς πολύτιμου γλωσσικοῦ μνημείου γιὰ τὴν ἱστορία τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας. Δυστυχῶς τὸ ἔργο αὐτὸ ἔχει ἐντελῶς ἀγνοηθεῖ ἀπὸ πολλοὺς σύγχρονους λεξικογράφους, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ οἱ συμπλητῆς τοῦ Λεξικοῦ LSJ. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀκόμη συμπεριλαμβάνεται μεταξὺ τῶν πηγῶν πού ἔχουν χρησιμοποιοθεῖ ἀπὸ τοὺς λεξικογράφους, ὅπως στὴν περίπτωση τοῦ Λεξικοῦ τῶν Ἑλλήνων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Lampe, οἱ *Σιβυλλιακοὶ Χρησμοὶ* δὲν ἀντιπροσωπεύονται ἐπαρκῶς, ἢ λήμματα πού προέρχονται ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τὸ ἔργο αὐτὸ παρερμηνεύονται ἢ παρατίθενται μὲ ἐσφαλμένη μορφή, καὶ ἀρκετὲς ἄλλες λέξεις ἀξίες μνείας παραλείπονται γιὰ ἀνεξήγητους λόγους.

Τὸ λεξιλόγιο τῶν *Σιβυλλιακῶν Χρησμῶν* ἀποτελεῖ ἓνα περίεργο συνδυασμὸ ἑτερογενῶν λεξιλογικῶν στρωμάτων· τὰ στρώματα αὐτὰ εἶναι τὰ ἑξῆς: (α) τὸ θρησκευτικὸ, βιβλικό, ἢ πατερικὸ λεξιλόγιο, (β) ἡ καθομιλουμένη Ἑλληνικὴ τῆς ἐποχῆς τῆς συντάξεως τῶν *Σιβυλλιακῶν Χρησμῶν*, δηλ. ἡ Ἑλληνιστικὴ Κοινὴ, (γ) τὸ λεξιλόγιο τὸ ὁποῖο μὲ κάποια βεβαιότητα μπορεῖ νὰ ἀποδοθεῖ στὴ γλωσσοπλαστικὴ ἱκανότητα τῶν δημιουργῶν τῶν *Σιβυλλιακῶν Χρησμῶν*, καὶ (δ) ὁ λεξιλογικὸς θησαυρὸς τῆς κλασσικῆς ἑλληνικῆς ἐπικῆς ποίησης. Ὁ κυριότερος λόγος ὁ ὁποῖος καθιστᾷ τὴ συλλογὴ τῶν *Σιβυλλιακῶν Χρησμῶν* πολὺτιμο ὕλικὸ γιὰ τὸν φιλόλογο-ἑλληνιστὴ εἶναι τὸ γεγονός ὅτι τὸ ἔργο αὐτὸ ἔχει διασώσει ποιητικὸ-ἐπικὸ λεξιλόγιο προερχόμενο ἀπὸ ποιήματα τῆς κλασσικῆς ἢ ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς ποὺ ἔχουν χαθεῖ.

Στὸ ἄρθρο αὐτὸ περισυλλέγονται 250 λέξεις τοῦ ἔργου, οἱ ὁποῖες κατὰ τὴ γνώμη τοῦ συγγρ. θὰ πρέπει νὰ περιληφθοῦν στὸ Ἑλληνο-αγγλικὸ *LSJ*, καθὼς καὶ σὲ ὁποιοδήποτε ἄλλο λεξικὸ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς. Τὸ ἄρθρο ἔχει τὴ μορφή λεξικογραφικοῦ συμπληρώματος. "Ἄν καὶ ὀρισμένα λεξικά ἔχουν περιλάβει, καὶ ἐξηγήσει ὀρθά, ἀρκετὰ ἀπὸ τίς λέξεις ποὺ περιέχονται στὸ ἄρθρο, παρὰ ταῦτα ἡ ἐργασία προχωρεῖ πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὴν κατάστρωση ἑνὸς ἀπλοῦ καταλόγου ἀθροιστικῶν λέξεων καὶ ἐξηγήσεων τῆς σημασίας κάθε λέξης· συζητεῖ θέματα κριτικῆς τοῦ κειμένου, διάφορες γραφῆς τῶν κωδίκων καὶ διορθώσεις ποὺ ἔχουν προταθεῖ, παρέχει τὴν ἑτυμολογία κάθε λήμματος, καθὼς καὶ παράλληλους λεξικὸς σχηματισμοὺς στοὺς *Σιβυλλιακοὺς Χρησμοὺς* καὶ στὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα γενικότερα.

I. PSARAS, *Famine à Cythère (1666-1673)*.

L'auteur de cet article présente un document inédit et non daté, tiré des Archives d'Etat de Venise (ASV); il s'agit d'un appel des habitants de Cythère adressé au Sénat de Venise. Le sujet en est la famine qui frappe l'île depuis cinq ans et une chaleureuse prière pour l'envoi de blé. Ce document porte la signature de trente-cinq hommes. Sa datation en juillet 1671 se fonde sur des éléments fournis par le document; par conséquent, le moment où la famine a commencé à sévir se situe en 1666. L'auteur montre que ce n'est pas une surpopulation qui a provoqué la famine. On signale également en 1671-1672 une famine à Zante, à Céphalonie et à Corfou. Cette famine-là était due aux vagues de Crétois qui se réfugiaient dans ces îles, évitant Cythère après la chute et la prise de Handaka par les Ottomans (1669). La fin de la famine ne doit pas être située avant 1673.

P. KARAGIORGOS, *Une réponse inédite de Lord Guilford à une lettre de Solomos*.

Guilford, recteur de l'Académie Ionienne, répond à Solomos que, malgré son

désir d'engager l'amî de Solomos Ioannis Korkos comme professeur de médecine, il ne peut le faire du fait qu'il n'y a pas de poste vacant. Guilford invite à son tour Solomos à visiter Corfou et à connaître ainsi l'œuvre de l'Académie Ionienne.

D. B. RICKS, *A. P. Ραγκαβή, «Διονύσου Πλους».*

Το ποίημα «Διονύσου Πλους» είναι αναμφίβολα το καλύτερο του Α. Ρ. Ραγκαβή. Στο άρθρο αυτό εξετάζονται οι πηγές της γοητείας του. Η τέχνη του ποιήματος (λεπτή γλώσσα, πολύπλοκο μέτρο, επιμελημένη πλοκή) είναι μάλλον πρωτοποριακή: το ποίημα στο σύνολό του αποτελεί περιγραφή μιας κλασικής περίπτωσης μεταμόρφωσης με τρόπο ελάχιστα παραδοσιακό. Αν και δεν ταιριάζει στο γούστο του σημερινού αναγνώστη, η τεχνική του Ραγκαβή σ' αυτό το ποίημα μπορεί εύστοχα να συγκριθεί με αυτή του Άγγλου σύγχρονου του Swinburne.

Z. N. TSIRPANLIS, *A Kalymnos en 1935. Captures, expatriations, trahisons.*

Les documents utilisés ou édités pour la première fois dans cette étude, tirés des archives du Ministère des Affaires Etrangères d'Italie et de Grèce, permettent de formuler les observations suivantes.

a. La résistance des habitants de Kalymnos, en 1935, contre l'intention du gouvernement italien d'imposer une Eglise Autocéphale dans le Dodécane se a provoqué des représailles rigoureuses. Plusieurs patriotes ont été arrêtés, jugés sommairement et condamnés à de lourdes peines. On examine, en particulier, le cas du médecin Emmanuel Karpathios et les souffrances de sa famille. De même, on fait connaître la tentative infructueuse de Jean Kassaras, un Kalymniote d'Argentine, pour introduire dans son île des armes et des drapeaux grecs.

b. Le régime fasciste de terreur a contraint beaucoup d'habitants à abandonner leurs maisons. Des familles entières, à bord de petits bateaux, cherchent la liberté dans l'archipel grec. Aussi va-t-il se poser pour les autorités grecques un problème difficile concernant l'aide aux réfugiés. En outre, les conséquences sur l'évolution économique et démographique de Kalymnos ont été très graves.

c. Les événements de Kalymnos sont vus dans la perspective des préparatifs militaires de l'Italie en vue de l'invasion en Ethiopie, et dans le cadre des réactions de la Grande Bretagne contre l'expansionnisme italien; en plus, la vie politique agitée de la Grèce un peu avant la dictature de Jean Métaxas est considérée comme un facteur négatif pour envisager avec succès la question de Kalymnos. En tout cas, l'opinion publique grecque se montre très sensible à la situation tragique de l'île, comme cela est attesté par les articles de la presse d'Athènes de toutes tendances confondues.

d. Enfin, l'auteur ne manque pas d'aborder le problème délicat qui concerne les collaborateurs grecs des Italiens trahissant leurs compatriotes.

En général, l'insurrection de Kalymnos présente des traits spécifiques du romantisme révolutionnaire du XIXe s. Pour ce qui nous concerne, on peut signaler des résultats positifs dans le renforcement de l'esprit antifasciste de l'opinion publique, alors que la conjoncture internationale avait formé «un réalisme inconstant».

NOTES

N. C. CONOMIS, *Notes critiques*. — L'auteur de ces notes examine du point de vue critique quelques passages de la littérature grecque antique afin d'en améliorer soit le texte soit l'interprétation.

Aristophane, *Lysistrata* 1296-1318: l'auteur suggère, pour le vers 1315, la leçon ἐκπρεπής (au lieu de εὐπρεπής) comme réminiscence d'Alcm. 1.46 Page et parce que cette leçon offre un meilleur sens.

Timotheus fr. 20 *PMG* v. 3: lire νέον (= νεωστὶ) au lieu de νέος pour un meilleur sens.

Heraclidis Lembi *Excerpta Politiarum*, Durham, N. C. 1971, fr. 13: l'expression ἐν τοῖς πολέμοις, a été traduite par l'éditeur «among the enemy»; l'auteur de cette note suggère de la traduire «dans l'art de la guerre», «au combat»; i.e. πολέμοις est le datif du nom τὰ πολέμια et non le datif pluriel de πολέμιος (= ἐχθρός). De même, dans le fr. 39, pour l'expression χιλίοις παρέδωκε τὴν πολιτείαν, la traduction «gave (only) to a thousand (citizens) share in the government» est proposée à la place de celle de l'éditeur «gave thousands a share in the government».

Eusèbe, *Praeparatio evangelica* IX 20,14 = Ezéchiel v. 226 sqq: deux améliorations sont suggérées: σύμπαντι σθένει (au lieu de σύμπαντες σθένει) —suggestion faite par D. Jacob— et ensuite συντόνωσ au lieu de συντόμωσ.

P. J. SIJPESTEIJN, *Τρεις Βυζαντινοί πάπυροι από τη Βρετανική Βιβλιοθήκη*. — Σχολιασμένη έκδοση δύο λογαριασμών και μιας απόδειξης πληρωμής από τη βυζαντινή Αίγυπτο.

PAN. SOTIROUDIS, *Fragments des homélies de saint Jean Chrysostome*. — L'objet de cette étude est l'identification du contenu de sept feuillets de parchemin qui constituent le ms n° 16 de l'Université de Thessalonique. Ces feuillets contiennent des fragments des homélies sur la Genèse et proviennent du

même codex; mais ils ne fournissent pas un texte continu. L'auteur fait aussi une comparaison avec le texte de l'édition de Migne.

D. A. CHRISTIDIS, *Nicétas Choniates, Discours 108,20-21 v. D. et Odyssée π 181*. — Le problème de syntaxe et de compréhension qui se trouve chez Nicétas Choniates, *Discours 11*, p. 108,12-21 van Dieten, est résolu si l'on change la ponctuation du texte et qu'on lise ἄλλοῖος au lieu de ἄλλ' οἶος. La phrase ἄλλοῖος μετὰ βραχὺ καὶ οὐχ οἶος πάροιθεν δείκνυται se fait l'écho du vers de l'*Odyssée π 181* ἄλλοῖός μοι, ξεῖνε, φάνης νέον ἢε πάροιθεν, mais le sens dans lequel ce vers est employé ici ainsi que le contexte du texte de Choniates rendent vraisemblable l'opinion selon laquelle la source directe du passage est Plutarque, *Πῶς ἂν τις διακρίνει τὸν κόλακα τοῦ φίλου* 8. La leçon ἄλλοῖος est celle qui est fournie par l'unique codex, Marcianus gr. XI 22; la leçon erronée ἄλλ' οἶος est due à K. N. Sathas dans sa première édition du discours.

J. E. STEFANIS, *Corrections du texte de l'Éloge de saint Nectarios*. — L'auteur propose plusieurs corrections du texte d'un Éloge de saint Nectarios, patriarche de Constantinople, qui a été publié pour la première fois par F. Halkin dans la *Rivista di Studi Bizantini e Neoellenici* 22-23 (1985-86) 177 sqq.

C. LUCIANI, *O «'Απόκοπος» του 1519 και ο εκδότης του*. — Ο συγγραφέας δέχεται τις επιφυλάξεις του Λ. Πολίτη και της Ε. Follieri ότι πρώτος «υποτιθέμενος» εκδότης του 'Απόκοπου του Μπεργαδή ήταν ο Νικόλαος Καλλέργης. Θεωρεί ότι το Νικόλαος Καλλέργης είναι σύγχυση των ονομάτων των πιο γνωστών εκδοτών Ζαχαρία Καλλέργη και Νικόλαου Βλαστού.